

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Наталія СКРИННІК

УЧИТЕЛЬ ЛІТЕРАТУРИ ЧИ ТЬЮТОР?

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (38) 2017.

УДК 37,016:821.161.2]:004(043.3)

Скриннік Н.В. Учитель чи тьютор? 10 стор.; бібліографічних джерел – 9; мова – українська.

Анотація. Стаття присвячена важливим питанням функціонування інноваційного освітнього середовища. Враховуючи реалії сучасного суспільного прогресу, інформатизацію й глобалізацію життєвих парадигм та ефективність хмарних технологій у новітніх освітніх процесах, перед нами постала мета: створення, науково-теоретичне обґрунтування та експериментальна апробація методики навчання української літератури з використанням хмарних технологій. Відповідно до мети дослідження було висунуто гіпотезу: освітня модель із залученням хмарного середовища під час навчання української літератури буде ефективною за умов: розробки та впровадження системної методології для основної школи (5-6 класи); цілеспрямованої практичної взаємодії з інфосферою; переосмислення тьюторської ролі медіакомпетентного педагога; подолання існуючих розривів на межі «початкова» – «середня» школа.

Нами проаналізована специфіка переходу від учителя літератури до тьютора. Розглянута роль хмарних технологій та хмаро орієнтованого навчального середовища (ХОНС) при реалізації фасилітативних метаморфоз. Спрогнозовані шляхи подальшої доцільної тьюторської взаємодії на уроках української літератури.

Ключові слова: хмаро орієнтоване навчальне середовище, медіаосвіта, e-learning, художньо-читацька компетентність, тьютор.

Z-покоління, до якого належать сучасні учні, відзначаючись специфічними психологічними рисами, потребує удосконалених педагогічних підходів. Соціальна ізольованість із одночасною віртуальною активністю, «інтеграція» зі світовою павутиною, залежність від віртуальних суджень і оцінок, трансактивна пам'ять, зниження концентрації уваги, сенсорна депривація, «кліповість» мислення [6, с. 345] – неповний перелік особливостей сьогоденних підлітків.

Вказані ознаки постулативно визначають такі психолого-педагогічні особливості формування компетентностей та взаємодії: обов'язковим є врахування індивідуального розвитку, психолого-фізіологічних показників; передбачені спільне вирішення проблем і тьюторна співпраця, педагог – помічник, наставник; важливим стає створення сприятливого емоційно-психологічного клімату та медіафільтру, який би гарантував емоційну захищеність і стресостійкість; у безмежному інформаційному потоці значну роль відіграє критичне мислення, що розвивається завдяки стимулюванню саморозвитку, самовизначення й самореалізації; прищеплення толерантності та взаємоповаги в умовах значного розширення комунікативних меж тощо.

Серед зазначених вагомим є той аспект, що інноваційні зміни освіти та функціонування новітніх універсальних середовищ якісно перетворюють мету педагогічних взаємодій, яка безпосеред-

ньо залежить від швидкості темпів суспільного розвитку. Провідним модерновим оновленням стало заміщення класичного поняття «вчитель» на «тьютор». Влучним вважаємо твердження: «Немає нічого більш протилежного, ніж учитель і тьютор, але водночас вони – взаємодоповнюючі позиції в цілісній побудові освіти» [3, с. 163].

Тому тему нашого дослідження вважаємо **актуальною** в межах сучасних освітніх процесів. Однак перехід від учителя літератури до тьютора в сьогоденних школах є недостатньо вивченим та проаналізованим, що й було визначено **метою** даної статті. У зв'язку з цим перед нами постали **завдання:**

- здійснити короткий діахронічний огляд генези поняття «тьютор»;
- розглянути ключові особливості тьюторської взаємодії;
- визначити доцільність переходу від учителя до тьютора на уроках літератури та констатувати базові труднощі цього процесу;
- спрогнозувати подальші варіанти ймовірних метаморфоз учителя-словесника на тьютора.

Об'єктом нашого дослідження стала методика навчання української літератури, а предметом – нові тьюторські ролі педагога на уроках літератури в інноваційному освітньому середовищі.

За традиційними дидактичними принципами, тьютор – це наставник, який супроводжує, під-

тримує процес власного навчання, освітнього пошуку. Дослідники Т. Ковальова, Т. Лукіна тьюторство визначають як технологію індивідуального супроводу процесу освоєння певної діяльності [4, с. 15].

Встановлено, що його ключова мета – передати не знання, а досвід пошуку та навчання. «Тьютор – не той, хто вміє вчити вчитися, – він вміє вчитись і передавати свій досвід самоосвіти тому, хто теж знаходиться в ідентичному процесі» [8, с. 18]. Він слугує тьюторанту помічником і навігатором у множині стратегій вибору, дозволяє правильно створити індивідуальну ефективну навчально-діяльнiсну парадигму.

Ряд учених (А. Барбарига, С. Дудчик, О. Ігнатєва, Т. Ковальова) зародження феномену тьюторства приписують школам Англії ХІІ століття: у тогочасних університетах студенти самостійно могли вибирати шлях освіти (викладачів, у яких отримувати знання, та лекції, які відвідувати), а тьютори їм у цьому допомагали, готували до підсумкових екзаменів тощо.

Слід зауважити, що в країнах СНД тьюторство нині відстежується в експериментальному режимі. Українські повноцінні тьюторські програми й досі перебувають на рівні теоретичного вивчення.

Практичні дослідження доводять, що вчителю часом важко або неможливо перейти в позицію тьютора. Ці труднощі зумовлені при звичанням педагогів до прямої передачі знань, контролю процесу навчання, до сталих методик викладання. Перед тьютором постають інші цілі, бо він «...лише бере участь у пошуку шляхів, постійно формує індивідуальну відповідальність за отримані знання; спирається на постійну рефлексію свого досвіду; має інший стиль і привід для спілкування; підтримує навчання і супроводжує самоосвіту» [7].

Логічним є висновок, що обов'язковою умовою тьюторства є безперервне вдосконалення власного світогляду та вченості (і не лише методичної, а й поглибленої предметної).

Поширеною стала недосконала тенденція тьюторство простежувати виключно в дистанційних формах навчання. Ми переконані, що важливими та рівноправними є всі його форми.

Історично структура тьюторської системи циклічно змінювалась, переходячи від морального наставництва, власне тьюторства (курси, читання), практичного керування (кураторства) до сьогоденних універсальних комбінованих варіантів. Пропонуємо порівняльну таблицю основ традиційної та тьюторської взаємодій:

Таблиця 1.

Основи традиційної вчительської та тьюторської взаємодій

Критерії	Учитель	Тьютор
Мета взаємодії	Передача знань	Передача досвіду пошуку та навчання
Вимоги	Самоосвіта – необхідність	
Основна форма роботи	Урок	Консультація
Функції	Навчання, виховання, розвиток	Навчання, виховання, розвиток через підтримку, партнерство, допомогу
Суб'єктне охоплення	Усі учні	Взаємодія з охочими
Стиль взаємодії	Слово вчителя – істина	Взаємний пошук істини; тьютор спрямовує, йдучи поруч
Роль у процесі навчання	Основна, керуюча	Допоміжна

Вважаємо, що новітнє навчання із застосуванням хмарних технологій у зв'язку зі своєю динамічністю, мобільністю, гіперінформативністю вимагає саме тьюторського супроводу. Хоча для перехідного стану освіти важливим на даному етапі, на нашу думку, є комбінування ролей вчителя (як носія знань) та тьютора (як партнера у спільному пошуку).

Прикладні експерименти дозволили вченим створити ідеалізовані та мало реальні в чинній моделі освіти рекомендації щодо введення тьюторства у школі [3, с. 173]:

1. Тьюторська підтримка повинна надаватися охочим, налаштованим на самоосвіту учням.
2. Бажано не поєднувати уроки та тьюторські консультації (задля створення простору вибору).
3. Тьютор неодмінно повинен мати власний досвід самоосвіти, бути в пошуку.

4. Мінімальна кількість тьюторів у школі – три, для того, щоб у них була можливість обговорення.

Згідно теорії Д. Ельконіна розрізняють роботу тьютора за ступенями навчання, висуваючи на перший план вікові конфлікти школярів [2].

Підтримка інтересу до освіти, надання досвіду ціннісного ставлення до власних відкриттів – завдання тьютора на етапі початкової школи. Дослідник пропонує спочатку організувати відкриті уроки (із вільним виходом, самостійно обраними заняттями), сформулювати особисті питання, обговорити способи їх вирішення, забезпечити пошук відповідей дитиною власними силами. «Визначення індивідуального стилю освіти і приведення школяра до його усвідомлення – одне із завдань діяльності тьютора» [5, с. 24]. Здійснювати вказаний алгоритм радять за допомогою технік план-карт, питальників, портфоліо, презентацій,

хоча, ми схильні вважати, не всі методи доцільні саме для початкової школи.

Для середньої школи головним конфліктним питанням стає особистісне спілкування, соціальне утвердження, самоствердження. На даному етапі тьюторські класи об'єднують у співтовариства за способом діяльності: дослідження (рух науково передбаченими шляхами), проектування (вигадування способу та перевірка його дієвості) і творчість (винахід). «Техніки роботи тьютора ускладнюються, оскільки тепер йому потрібно будувати опори для спільної рефлексії освітнього пошуку, але залишаються тими ж» [5, с. 25].

У старшій школі учневі необхідно будувати моделі професійної діяльності, оскільки базовою стає цільова суспільна самоцінність.

Узагальнено структуру тьюторського впливу зображують у вигляді послідовності дій [1]:

- знайомство (зняття бар'єрів, психологічна підтримка, діагностика початкового статусу учнів, побудова «портрета» групи, визначення власної ролі та позиції в колективі, його навчального потенціалу, створення комфортної та безпечної атмосфери, процес спільного цілепокладання);

- «розморожування» або проблематизація (постановка перед учнями творчих завдань, проблем та виділення серед них індивідуальних, створення й підтримка мотивації, визначення досягнень і труднощів кожного, робота з проблемами, запропонованими групою);

- вивчення концепцій курсу (пояснення складних питань, виділення головних ідей у темі, демонстрація зв'язку курсу з реальною практикою, оформлення досвіду школярів, оцінка адекватності застосування здобутого);

- організація групової та індивідуальної роботи (вибір адекватних методів співпраці, навчання навичок самостійної роботи та ефективного спілкування, способів раціонального мислення, забезпечення міжгрупових взаємодій, дискусій);

- встановлення зворотного зв'язку, рефлексія (визначення труднощів, що виникають у ході роботи, контроль динаміки учнівських змін, навчання тьюторантів аналізу своїх успіхів і помилок, формулювання педагогічних коментарів, проведення рефлексії власної діяльності).

Залежно від зазначених складових виділяють і відповідні функції тьютора. Багатьма вченими [1; с. 216] виокремлено цілий ряд додаткових діяльних інваріантів: управлінська функція (керування розумовою та пізнавальною роботою учнів), планування, комунікативна, методична (створення необхідних засобів для організації навчального процесу, розробка різних контрольних-діагностичних методик,

аналіз та опис власного тьюторського досвіду, впровадження у власну діяльність ефективного досвіду інших тьюторів). Теоретична модель зразкового тьютора об'єднує одночасно всі можливі функції, але в дійсності домінуючі властивості прямо залежать від групи та етапу співпраці з нею, визначаються практичною необхідністю в робочому синхронічному режимі.

Важливою нині стала ідентифікація ролей тьютора – змістових чи формальних [1]. Першу групу складають іпостасі консультанта, наставника, менеджера, педагога, особистості, маркетолога, експерта, теоретика тощо. До формальних стосунків зараховують відносини командно-підлегли, партнерські, батьківські, арбітральні, рівноправні (тьютор-гід або «вирощувач») та ін.

Безсумнівно, найкомпетентнішим виявляється «всебічний тьютор», який володіє сукупністю доречних й ефективних образів і якостей, швидко знаходить шляхи рішень, досконало керує активністю учнів, вміє гнучко та ситуативно змінювати поведінку, є інтелектуально та широко розвинутою особистістю.

Чи доречно нині прагнути стрімких переходів від традиційної педагогічної взаємодії на уроках літератури до тьюторських стосунків? Чи можна вважати тьюторів тими «агентами змін», про яких зазначено в Концепції «Нова українська школа»? Звичайно, на нашу думку, нові часи вимагають динамічного, компетентного, креативного, інтелектуального та духовно багатого педагога, що усвідомлює специфіку нового покоління учнів, готовий співпрацювати з ним по-особливому. Гіперважливо це для вчителя-словесника, який при формуванні художньо-читацької компетентності спілкується з учнями на суб'єкт-суб'єктному рівні, забезпечує чуттєве кардіосприйняття, душевне взаємопроникнення. Через унікальність індивідуального розуміння художнього слова кожною людиною загалом (не важливими є статус чи вік) виникає універсальне підґрунтя саме до тьюторських педагогічних стосунків: учитель на рівні зі школярами відкриває для себе прочитане, разом із класом занурюється в образність; є не диктатором, а партнером; стає наставником і провідником, порадником і помічником.

Отже, на жаль, сучасна вітчизняна школа не є готовою до встановлення повністю необхідних вимог тьюторинга. Заважають і фінансові, й моральні аспекти. Проте цікавий світовий досвід переконує, що хоча б фрагменти та окремі елементи тьюторної педагогіки є не лише доцільними, а й необхідно важливими для ефективного навчання нової генерації. Тому дане питання вважаємо відкритим для перспективного повноцінного вивчення.

Література

1. Богданова К. Функції тьютора в педагогічному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/katerina2013/ss-54674489>.
2. Ельконін Д. Б. До проблеми періодизації психологічного розвитку в дитячому віці // Зап. психол. – 1971. – № 4. – С. 6-20.

3. Ковалева М. Оформление новой профессии тьютора в российском образовании [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://vo.hse.ru/data/2013/10/21/1279392860/VO2_11%20Kovaleva.pdf.
4. Ковальова Т. М. Концепция школы «Эврика-развитие» как школы индивидуально ориентированного образования / Т. М. Ковальова // Управление школой индивидуального образования. – Томск, 2002. – С. 15-19.
5. Ковальова Т. М. Кто такой «тьютор» и какова его роль в воспитании школьника? В чем специфика деятельности тьютора? // Директор школы. – М., 2011. – № 6. – С. 23-29.
6. Пашинська А. Покоління Z [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://espresso.tv/article/2016/12/23/bebi_bumery_millennialy_i_pokolinnya_x_yakymy_staly_suchasni_dity.
7. Руденко А. Тьютор і учитель у чому полягає різниця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tudenko.kh.ua/t-yutor-i-uchitel-u-chomu-polyagaye-riznitsya/>.
8. Рыбалкина Н. В. Идея тьюторство – идея педагогического поиска // Тьюторство : идея и идеология : учеб. пособие / Н. В. Рыбалкина – Томск, 1996. – С. 15-30.
9. Уліщенко В. Інтернет-технології в інтерсуб'єктному навчанні літератури. Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць 3. –Київ: Міленіум, 2007.

Наталія СКРЫННИК
УЧИТЕЛЬ ЛИТЕРАТУРЫ ИЛИ ТЬЮТОР?

Аннотация. Статья посвящена важным вопросам функционирования инновационной образовательной среды. Обращая внимание на реалии современного общественного прогресса, информатизацию и глобализацию жизненных парадигм, эффективность облачных технологий в новых образовательных процессах, перед нами возникла цель: создание, научно-теоретическое обоснование и экспериментальная апробация методики обучения украинской литературы с использованием облачных технологий. Соответственно цели исследования была выдвинута гипотеза: образовательная модель с использованием облачной среды во время обучения украинской литературы будет эффективной при таких условиях: разработки и использования системной методологии для основной школы (5-6 классы); целенаправленного практического взаимодействия с инфосферой; переосмысления тьюторской роли медиакомпетентного педагога; преодоления существующих разрывов на рубеже «начальная» – «средняя» школа.

Нами была проанализирована специфика перехода от учителя литературы к тьютору. Рассмотрена роль облачных технологий и облачно ориентированной учебной среды при реализации фасилитативных метаморфоз. Спрогнозированы пути дальнейшего эффективного тьюторского взаимодействия на уроках украинской литературы.

Ключевые слова: облачно ориентированная учебная среда, медиаобразование, e-learning, художественно-читательская компетентность, тьютор.

Nataliya SKRYNNIK
TEACHER OF LITERATURE OR TUTOR?

Annotation. The article is devoted to the important issues of the functioning of the innovative educational environment. Considering realia of contemporary social progress, informatization and globalization of life paradigms and efficiency of cloud technologies in up-to-date educational processes, we set the goal: creation, scientific and theoretical grounding and experimental testing of the methods of teaching Ukrainian literature with the use of cloud technologies.

According to the research goal, the hypothesis was put forward: the educational model involving the cloud environment during the study of Ukrainian literature would be effective under the following conditions: development and implementation of the systematic methodology for the basic school (5th-6th classes); purposeful practical interaction with the infosphere; rethinking the tutorial role of a media-competent teacher; overcoming existing gaps at the "primary" – "middle" school boundary.

The specificity of the transition from the teacher of literature to the tutor is analyzed. The role of cloud technologies and the cloud-oriented learning environment (JONS) in the implementation of facilitative metamorphosis is considered. Predicted ways of further advisable tutoring interaction in the lessons of Ukrainian literature.

Key words: Cloud-Oriented Study Environment, media teaching, e-learning, imaginative-reader competence, tutor.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2017 р.

Скриннік Наталія Володимирівна – здобувач наукового ступеня Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації НПУ імені М. П. Драгоманова, учитель КУ Сумська ЗОШ №15 ім. Д. Турбіна, м. Суми.

Науковий керівник: Уліщенко В.В. – доктор педагогічних наук, доцент.